

Repliker och kommentarer

Professor Ståhl och Bostonrapporten

Professorn i nationalekonomi, Ingemar Ståhl, har i en artikel [Ståhl 1978] kritiserat Boston Consulting Groups (BCG) rapport "A Framework for Swedish Industrial Policy", som publicerades i oktober förra året.

Ståhl tillämpar i sin kritik den i vetenskapliga kretsar vanliga metoden att nedvärdera motståndarens kompetens. Han säger att BCG i första hand är företagskonsulter med en i vissa avseenden mycket rudimentär uppfattning om samband inom makroekonomi och internationell ekonomi. Han talar om osäkerhet i den använda terminologin som kan verka störande på den professionella nationalekonomen. Vi som lärt känna Ira Magaziner, rapportens huvudförfattare, och hans medarbetare har fått stor respekt både för deras analytiska förmåga och stora kunskaper, inte minst om internationella förhållanden.

En stor del av kritiken i artikeln består i att Ståhl räknar upp ett antal frågor som BCG-rapporten *inte* behandlar. Det har nu aldrig varit uppdragsgivarnas önskan att BCG skulle prestera en definitiv och allomfattande vetenskaplig rapport. Dess uppgift har varit att utan långrotning analysera hur svensk industris internationella konkurrenssituation kan komma att förändras under de närmaste fem till tio åren sett i ett internationellt perspektiv. Att BCG inte behandlar problem kring tex löntagarfonder och marginalskatter beror inte på att de skulle vara betydelselösa, utan på att våra institutionella problem är en intern ange-

lägenhet som belyses i många andra sammanhang.

Ståhl ser i sin artikel industrins problem i det korta perspektivet. BCG-rapporten koncentrerar sig på hur industrins investeringar skall inriktas framöver. BCG pekar på en rad pågående förändringar i den internationella konkurrenssituationen som kommer att göra det svårare för Sverige att basera sin höga levnadsstandard på de traditionella industrigrenarna. Ståhl talar ju själv på flera ställen i sin artikel om våra krympande industribranscher. Den sjunkande exporten från dessa måste då ersättas av annat om vi vill kunna upprätthålla samma import som nu.

Ståhl säger att om oljekonsumtionen fortsatt att växa i takt med BNP-utvecklingen så hade problemen med upplagda tankers och låga frakter varit betydligt mindre. Kanske är det så, men har detta påpekande något intresse för bedömningen av framtiden, när nu detta "om" inte inträffat?

På ett liknande sätt argumenterar Ståhl ifråga om malmen och skogen. Han säger, att om man endast räknar med de rörliga kostnaderna, så går verksamheten ihop. Men det är väl en tydlig indikering på att detta är branscher med allvarliga problem.

Ståhl kritiserar BCG-rapportens uttalande om devalvering. Vad BCG säger är kort och gott att ju längre vi dröjer med att anpassa vår industristruktur till den konkurrenssituation som kommer att råda framöver, desto större är risken att

vi måste fortsätta att anpassa löner och kostnader genom successiva devalveringar med sänkt levnadsstandard som följd.

Ståhl hävdar att BCG utan någon mera omfattande analys kategoriskt uttalar sig om situationen i olika industribranscher. Tex skriver Ståhl: "Frågan om varven har en långsiktig framtid är emellertid mycket mer komplicerad än att bara konstatera att nyindustrialiserade länder har gått in i branschen." BCG konstaterar i själva verket att våra varvsproblem har en omfattning som inte mer än mycket begränsat har kunnat behandlas i rapporten. Den pekar på den kraftiga nybyggnad av varvsindustrin i länder med mycket låga arbetskostnader som äger rum. BCG pekar vidare på att våra konkurrenter också satsar på LNG-tankers, flytande fabriker och alternativ produktion. Den visar också att svensk varvsindustri har fått en ensidig inriktning mot stora enkla fartyg. Det är alltså en helt ny situation som svensk varvsindustri möter framöver.

Ståhl menar att BCG borde ha haft modet att påpeka för industridepartementet "det groteska i att eliten av svensk verkstadsindustris arbetare tillbringar dagarna med att svetsa, böja och på annat sätt förstöra järnplåt - dvs åstadkomma ett negativt förädlingsvärde - med skattebetalarbdrag."

BCG påvisar, att av statligt stöd ger vi idag ut 3/4 till krisbranscher, varav huvuddelen till varv. De ställer denna siffra i relation till förhållandena i Västtyskland, Frankrike och Storbritannien, där motsvarande andel är 1/3. Detta är väl ett påpekande som är tydligt nog för den som kan läsa och tänka. Omvänt betyder detta att utvecklingsbara branscher i Sverige får 1/4 av det statliga stödet under det att de i Västtyskland, Frankrike och Storbritannien får 2/3, varav huvuddelen ges till industrier med avancerad teknik. Detta är ett viktigt observandum som vi enligt min mening inte har råd att bortse ifrån.

BCG framhåller i sin rapport betydelsen av att satsa på produkter som får stora marknadsandelar. Filosofin bakom

är att om man behärskar en tillräckligt stor del, så har man också större möjlighet att hålla sig kvar, bl a genom att man bättre behärskar vad konkurrenterna företar sig. Ståhl räknar upp en del svårigheter i sammanhanget som "BCG bortser ifrån". Det tror jag alls inte att den gör. Det väsentliga för BCG har varit att beskriva en väg för stärkande av industriföretagens konkurrenskraft. Har Ståhl någon som är bättre, någon som inte möter svårigheter? Det finns ju dock åtskilliga bevis i praktiken på att stora marknadsandelar ger konkurrensfördelar.

"Om dessa nischer eller segment verkligen finns, varför har då företagen inte redan tagit chansen?" frågar Ståhl. Som BCG visar i sin rapport har flera redan gjort det. BCGs studie handlar emellertid om framtiden. Även företag som är startade av gammaldags kapitalister måste välja strategi. Vi har fått många bevis för att industriföretagen anser sig ha nytta av BCGs studier i sitt eget beslutsfattande.

BCG rekommenderar inte övegång till planhushållning som skall ersätta företagets beslutsfattande som Ståhl antyder. Att BCG som är så starkt inriktad på marknadsekonomi skulle avse något sådant är inte särskilt sannolikt. Regeringens främsta uppgift är att skapa en ökad samstämmighet mellan myndigheter, industrin och fackföreningar. Detta är nödvändigt, menar BCG, om vi skall kunna genomföra en effektiv framtida strukturomvandling, med rimligt utnyttjande av samhällets resurser. Man kan heller inte bortse från att vi redan har en omfattande samhällsinblandning i industrin. En ökad konsekvens i samhällspolitiken är nödvändig, långsiktigt handlande bör ersätta tillfälliga dramatiska inbrott.

Ståhl erkänner "att nationalekonomerna lätt blir överkritiska gentemot den impressionistiska utredningsinsats som BCG och andra företagskonsulter utvecklar". Uttalandet illustrerar den klyfta som finns mellan företagsekonomer och nationalekonomer. Företagsekonomien behöver underlag för beslut om framtiden, nationalekonomen teoreti-

serar och analyserar, men kommer sällan med för praktisk verksamhet tillämpbara förslag. Så inte heller i denna artikel.

Verkställande direktör *Nils Lundqvist*
Sveriges Mekanförbund

Referenser

Ståhl, I., [1978], "Bostonrapporten," *Ekonomisk Debatt*, årg 6, nr 8